

ВІКТОР СТУС

**«НЕ ХОЧУ
РОЗЗУТИ...»**

**Історія взаємин княгині Рогніди
та князя Володимира**

*Трагедія
на три дії та чотири картини*

Сімферополь
2017

УДК 821.161.2-2
ББК 84 (4 УКР) 6-6
С 88

Віктор Стус
С 88 «Не хочу роззути...». Трагедія на три дії та чотири картини.
— Сімферополь: ТОВ «Форма», 2017. — 48 с.

ISBN 966-8112-19-0

УДК 821.161.2-2
ББК 84 (4 УКР) 6-6

Постать Великого київського князя Володимира була досить суперечлива, як і оцінки його діяльності, зокрема і хрещення Русі. Про нього ходить багато легенд та небилиць. Яким же він був насправді? Особливо в молоді роки, коли тільки збирався замінити прабатьківську віру? Про це детальніше можна дізнатися із його взаємин з княжною Рогнідою, яка згодом стала дружиною Володимира, Великою княгинею, матір'ю його шести дітей. У цій п'єсі автор, користуючись дослідженнями істориків, намагається якомога правдивіше змалювати образ князя того періоду.

ISBN 966-8112-19-0

© В. Стус, 2017

ДІЙОВІ ОСОБИ

РОГНІДА	— княгиня, донька Рогволода, дружина князя Володимира, вона ж Горислава
ВОЛОДИМИР	— князь новгородський та київський, чоловік Рогніди
РОГВОЛОД	— князь полоцький, батько Рогніди
ІЗЯСЛАВ	— син Рогніди
МИЛАНА	— мати Рогніди, дружина Рогволода
ДОБРАН	— вуй, воєвода, дядько Володимира, брат Малуші — матері Володимира, він же Добриня
БІЛУНЯ	— служанка Рогніди
ВОЛХВ	— духівник Рогніди
ВАРЯГ	— вуй Володимира

ДІЯ ПЕРША

КАРТИНА ПЕРША

Полоцьк. 980 (6488) рік. Маєток князя РОГВОЛОДА. У великій залі княжну РОГНІДУ збирають до Києва, де вона має вийти заміж за київського князя ЯРОПОЛКА. Наповнюють скрині та короби різноманітним скарбом, одягом. РОГВОЛОД і МИЛАНА перемовляються, а донька, слухаючи їх, лише поблажливо посміхається.

РОГВОЛОД (*спостерігаючи за зборами, посміюється*). Бачу, мені доведеться цілу валку споряджати — і то, певно, увесь посаг не поміститься. А може й дві, три валки.

МИЛАНА. І чого б я ото глузувала? Не відправляти ж доню в одній льолі. Ох ці чоловіки! А що кияни подумують? Та й наречений — Великий київський князь Ярополк. Скажуть: який полоцький князь скнара — віно не зміг надбати доньці.

РОГВОЛОД. Не скажуть. Усі відають, що багатства князя Рогволода, тобто мої, перевершують скарби кня-

зя київського, а наша полоцька земля — найзаможніша на Русі. Ну, чого так на мене блимаєш? Хіба це не правда? Ми тут володарі шляху із варягів у греки. Торгові люди прибувають до нас із усіх усюд — з півночі та півдня, сходу та заходу. І з того ж таки Києва! А то все наші прибутки. Багато бажаючих взяти Полоцьк під свою руку. В тім числі і Ярополк.

МИЛАНА. О-о, знову почав вихвалитися. Я про інше. Як на мене, то кияни мають переконатися, що у молодій княгині турботливий батечко. Знаєш, птицю пізнають по пір'ячку.

РОГВОЛОД. Та хто ж проти? Я для своїх дітей нічого не пожалкую. Не тільки багатства, що надбав, а навіть життя. Так що ти, голубко, не штрикай мене колочими словами. *(Звертаючись до Рогніди)*. От що, дочко, хочу тобі дати пораду. Не вчись у матері встрявати у чоловічі балачки. І знай: чоловік у домі голова.

МИЛАНА *(жартома)*. А жінка — шия. Куди захоче, туди й поверне ту голову.

РОГВОЛОД. Доню, не слухай матір. Вона інколи таку нісенітницю горне. І зарубай собі на носі: жінка — то душа в теремі. Хочеш бути щасливою — будь покірною та слухайся чоловіка.

МИЛАНА. Хіба ж я тебе не слухаю чи не шаную, княже мій милий? Та я вранці просинаюсь і молю Дажбога, щоб дарував тобі здоров'ячко, а ввечері перед сном — знову те ж саме прошу.

РОГВОЛОД. От за це я тебе й ціную, дружинонько моя вірная. Цю материну пораду запам'ятай, доню.

РОГНІДА. Постараюся. Я б хотіла, щоб у мене з

Ярополком були такі ж добрі стосунки, як у вас, мої дорогі.

МИЛАНА. Дай те, Боже Дажбоже!

І тут голос з-поза куліс.

ГОЛОС. Княже Рогволоде, до вас гості!

РОГВОЛОД. Хто? Кого там принесло?

ГОЛОС. Назвався посланцем від новгородського князя Володимира! З листом до вас!

РОГВОЛОД. Впусти! *(До Милани)*. І що тому гультіпаці Володимиру треба? Бігає туди-сюди по світу. Все щось вигадує. Ярополк добряче настрахав того байстрючка — аж до варягів утік. Набрал там військо — і знову приплентався на Русь. Непевний чоловік — той Володимир.

Входить ДОБРАН.

ДОБРАН. Шанування моє та князя новгородського Володимира володареві землі полоцької, його дружині та доньці! *(Чемно вклоняється.)*

РОГВОЛОД. Вітаю, якщо з добрими думками. Давненько я тебе не бачив, Добрине. Щось ізнову стряслося?

ДОБРАН. Та й цього разу я до вас із найкращими намірами. Отут вони всі до одного. *(Передає Рогволоду лист.)*

РОГВОЛОД уважно читає. ДОБРАН прискіпливо оглядає скрині, згортки, паки.

ДОБРАН. Я так розумію, княжна кудись збирається?

МИЛАНА. До Києва. Хіба не чув? Київський князь Ярополк запропонував Рогніді стати його дружиною.

ДОБРАН (*його веселий настрій змінився*). І що ж Рогніда?

МИЛАНА. Дала згоду.

ДОБРАН (*загадково*). Поспішає княжна. Я б не радив. Бо вийти заміж — не дощ перечекати.

РОГВОЛОД (*дочитавши послання*). Так-так, зрозуміло, але Рогніда уже засватана. Так що князь Володимир спізнився. І взагалі дивно: всі три сини Святославові — Олег, Ярополк і тепер Володимир — вирішили посвататись до моєї доньки. З якого б це дива? Чи не багатства Полоцька в тім причина?

РОГНІДА. Батьку, а Володимир що — знову сватається?

РОГВОЛОД. Про це у листі й пишеться. От настирний! Йому ж уже раз було сказано, щоб не сподівався. А ти, донечко, як на це дивишся?

РОГНІДА. Я? Дуже просто. Не хочу роззути рабича.

ДОБРАН (*його аж пересмикнуло від тих слів*). Не раджу ображати князя Володимира, мого племінника. А мене, брата Малуші, Володимирової матері, й поготів! Не рабичич він!

РОГНІДА. Я сказала так, як думаю.

РОГВОЛОД (*до доньки, ніби й не почув слів Добрана*). І кого ти бажаєш, доню?

РОГНІДА. Хочу за Ярополка. Тим більше, що у Володимира вже є дружина-гречанка. Хай нею втішається.

РОГВОЛОД *(до Добрана)*. Так що вибачай, свате. Рогнеда зробила свій вибір.

ДОБРАН. А я б на вашому місці не квапився з відповіддю. Одне слово — доньчине. Та ж має бути й батьківська воля. І ти, князю, можеш...

РОГВОЛОД. Хочеш сказати, що я повинен приневолити свою улюбленицю? Це не в моїх правилах, Добрине. І я схвалюю вибір Рогніди. Київський князь Ярополк — муж поважний, мудрий, гідний її краси.

ДОБРАН. Мені дуже прикро таке чути. Це ваше остаточне слово?

РОГНІДА. Я ж сказала, що не хочу роззути рабичча.

ДОБРАН. Он як! Але каган Володимир, тобто князь новгородський, налаштований рішуче. І я уповноважений повідомити, що він від свого наміру не відступить. Його військо уже під Полоцьком.

РОГВОЛОД. І піде війною на мене, нащадка норвезької династії Інґлінгів? Це йому дорого коштуватиме.

ДОБРАН. Ха-ха! Де Норвегія, а де Полоцьк. Доки тамошнє військо сюди дістанеться...

РОГНІДА. Великий князь київський Ярополк помститься за мене.

ДОБРАН. Марні сподіванки, княжна. Ніхто ва м не допоможе. Так що, Рогнідо, згоджуйся на просьбу князя Володимира. Поки що добровільно. А то...

РОГВОЛОД. Ти погрожуєш, хазаре? Геть з мого терему! *(Крикнув за куліси)*. Гей, вої, проведіть цього «свата»! Він загостювався!

ДОБРАН. Ну, начувайся, княже! За приниження ти поплатишся! Всі поплатитеся! Я ще повернуся! (*Різко крутнувся і вискочив.*)

МИЛАНА. О горенько! Нам цього тільки й не вистачало!

РОГВОЛОД. Замовкни, жінко! Володимир не посміє вдертися у моє обійстя. А якщо зважиться, тут йому й каюк! Я зараз же підніму свою дружину і поведу супроти супостата.

РОГВОЛОД швидко залишає сцену. РОГНЕДА у нестямі кидається в обійми матері. Невдовзі за кулісами чується брязкіт мечів, крики, стогони. І все ближче до дверей зали. Раптом вони з грюкотом відчиняються. РОГВОЛОД, задкуючи, падає, до нього підступають ДОБРАН і ВАРЯГ з оголеними мечами, за ними Володимир.

ДОБРАН (*насміхаючись*). Князю, я ж казав, що скоро повернуся. І, як бачиш, я вже тут. А твоє військо слабке — гривні не варте.

ВОЛОДИМИР (*з удаваним захопленням розглядаючи Рогніду*). Яка краса! А намисто! А вишиванка! А руса коса до пояса! А станочок! Рогнідо, ти прекрасніша, ніж я гадав. Тепер з певністю можу сказати: мій похід на Полоцьк удався. І я прийшов у твій дім просити тебе стати моєю дружиною. О радість моя, настала слухна хвилина для тебе — роззути мене.

МИЛАНА. Отямся, Володимире! Як смієш таке пропонувати?!

РОГНІДА (*затуляючи собою матір*). Цього ніколи не буде! І ти мене не приневолиш!

ДОБРАН (*вертячи мечем перед обличчям Рогво-*

лода). І тобі, князівно, не жаль рідного батечка? Він перший може постраждати через те, що виховав таку непокірну дочку.

ВОЛОДИМИР *(насмішкувато)*. То як щодо стягти з мене чоботи?

РОГВОЛОД. Не піддавайся, доню. Погрози цих розбійників нічого не варті. Вони залякують нас.

РОГНІДА. Володимире, припини знущання!

ВОЛОДИМИР. Так ти роззуєш мене?

РОГНІДА. Якщо ти хочеш мати мене за дружину, то маєш поважати моїх батьків. І мене врешті-решт. Набіг, як печеніг.

ДОБРАН. Твої батьки повинні поважати князя Володимира, стати перед ним на коліна та чемненько просити про помилування.

РОГВОЛОД. Не діждешся, рабичичу!

ДОБРАН. Та за такі слова я тебе...

ВОЛОДИМИР. То хто я такий? Ану повтори, негіднику!

РОГВОЛОД. Ти гадаєш, що ми не знаємо таїну твого походження? Ти — прийомний син князя Святослава. Він пожалів юдейку, ключницю Малку, на прохання княгині Ольги. І маєш завдячувати йому, що віддав тобі Новгород у князювання. А на київський престол ти не маєш ніякого права. Ярополк — наш князь. Він — достойний син свого батька. А ти так — п'яте колесо до воза.

ВОЛОДИМИР. Ах так?! Прикуси язика! *(Розмахується і б'є Рогволода кулаком в лице. А потім гнівно,*

вимогливо знову звертається до Рогніди.) Так ти роз-
зуєш мене?

ДОБРАН. Та чому ти з нею церемонишся, кагане?
Вона така ж, як її батько — горда і вперта. Силою бери!
Жінки люблять наполегливих!

РОГВОЛОД. Не чіпайте мою доню! Я вам щедро
заплачу. У мене багато золота.

ДОБРАН. О-о, це вже слова люблячого батечка.
Але цього замало!

РОГВОЛОД. За честь доньки я ладен передати у
спадок землі полоцькі.

ДОБРАН. Знайшов чим відкупитися. Та ми твої во-
лодіння й так заберемо і приточимо до Новгородсько-
го князівства! Ні, до Київського!

РОГВОЛОД. І це вас не влаштовує? То що ж ви ще
хочете?

ВОЛОДИМИР. Щоб Рогніда прямо зараз роззула
мене!

РОГВОЛОД. Ти поводиш себе як розбійник. І за це
жорстоко заплатишся. Князь Ярополк тебе знищить.

ВОЛОДИМИР. Не він, а я вб'ю Ярополка і займу
київський стіл!

ДОБРАН. Володимире, знайшов з ким баять. Це ж
спільник Ярополків. По ньому меч сучає.

ВОЛОДИМИР (*несамовито*). То що, Рогнідо, убла-
жиш рабичича?

РОГНІДА. Схаменися, Володимире!

ДОБРАН (*вихопив з-за спини Рогніди матір*). Не-

гоже так принижуватися, племіннику. Ти ж князь, каган! Цю сімейку можна приборкати лише силою! І тільки! Нам відступати ніяк не можна. Ми повинні довести наш задум до кінця! А ти, стара, не пручайся і не дряпайся! Бо я миттю заспокою!

ВОЛОДИМИР. Що ж, Рогнідо, не підеш по добрій волі, то підеш по неволі! *(Хапає Рогніду за косу і тягне за сцену в кімнату навпроти.)* Я й не роззутим зможу! *(Скидає з себе верхній одяг, відстібає меч.)*

РОГНІДА *(пручаючись)*. Ти збожеволів, Володимире! Не чіпай мене! Забери свої руки!

РОГВОЛОД. Не смій, байстроче!

ДОБРАН *(до Варяга)*. Затули йому пельку! Зв'яжи! І посади так, щоб він бачив, як його донька кохається з нашим каганом!

РОГНІДА. Володимире, припини! Та пусти мене в решті-решт!

МИЛАНА *(рвонулася услід за Рогнідою, накинулася на Володимира, той відштовхує її ногою)*. Пусти мою донечку! Відступник! Пройдисвіт! Гріховодник!

РОГНІДА. Не чіпай мою маму!

ДОБРАН *(хапає Милану за стан і жбурляє до ніг Варяга)*. І цю скрути! Хай і вона кохається, як її донька милується з нашим каганом! Ха-ха!

З-поза куліс чути, як опирається Рогніда.

РОГНІДА *(щосили кричить)*. Не треба! О матусю! Боже Свароже, порятуй мене!

На сцену перегода виходить ВОЛОДИМИР, застібаючи пояс та поправляючи сорочку. Хижо усміхається. За сценою квилить і схлипує РОГНІДА.

РОГВОЛОД. Я вб'ю тебе, виродку! Я всьому світу повідаю, який ти негідник!

МИЛАНА. Тебе, Володимире, наш Бог покарає! Скільки й житиму, проситиму його про це!

ВОЛОДИМИР (до Рогволода і Милани). О-хо-хо! Я злякався, увесь тремчу! Не тьявай, стара! І от що я вам скажу: від цієї хвилини Рогніда — моя жона. Поки що княгиня новгородська. Проте скоро стане київською.

ДОБРАН. Кагане, хочу нагадати, що, окрім того, вона спадкоємниця Полоцької землі. І це дає нам право тепер об'єднати наші князівства.

ВОЛОДИМИР. Ех, Рогволоде, не на того князя ти поставив. Якби був мудріший, то став би моїм спільником у борні за Київ. І не сидів би зв'язаний. І не довелося б твою доньку отак у тебе на очах...

РОГВОЛОД. Ти — князь темряви! За свій злочин будеш проклятий у віках, байстрюче! В тобі немає ні честі, ні гідності! Тебе зненавидить народ!

ВОЛОДИМИР. Народ? Народ — то бидло! Він піде за тим, хто йому більше заплатить! От зараз я твоїм дружинникам наобіцяю зо три короби, заплачу щедро — і вони, як бики, поплентаються за мною, і робитимуть те, що я їм накажу!

РОГВОЛОД. Ти злодюга, якого світ ще не бачив.

ВОЛОДИМИР. Тож побачить! Я встановлю нові порядки! Годі базікати! (Гукнув у кімнату, де перебувала Рогніда.) Гей, Рогнідо! Жоно моя ненаглядна! Нам пора! Швидше збирайся!

Входить РОГНІДА, заплакана, змордована, з синцями на шиї.

РОГВОЛОД. Пробач мені, донечко! Не вберіг я тебе. Навіть ніколи думки не мав, що в мене такий підступний сусід. Прости і прощай!

МИЛАНА. Бережи себе, доню. І запам'ятай сьогоднішній день на все життя. Ми з батьком тебе дуже любимо.

*РОГНІДА хотіла кинутися до батька і матері, але
ВОЛОДИМИР сердито сіпнув її за руку до себе.*

ВОЛОДИМИР. Я ж сказав: у нас немає часу!

РОГНІДА. Дай же хоч обійняти їх на прощання.

ВОЛОДИМИР. Обійдуться без твоїх обіймів!
Ходімо!

РОГНІДА. Будьте здорові, мої любі! Буде нагода — завітаю до вас!

*ВОЛОДИМИР вивів РОГНІДУ із зали. І у дверях, моргнувши
ДОБРАНУ, чиркнув ребром долоні по шиї. ДОБРАН кивнув,
мовляв, зрозумів.*

ДОБРАН. А тепер я з вами погомоню задушевно, як і подобає близьким сусідам, а тепер і родичам.

МИЛАНА. Нам з гвалтівниками немає про що говорити.

ДОБРАН. Недобра ти бабонька. Ох яка недобра!

РОГВОЛОД. Вас покарають наші боги.

ДОБРАН. Це ж які?

РОГВОЛОД. Усі — Род, Сварог, Дажбог, Перун, Велес, Макоша...

ДОБРАН. Ги-ги! То не мої боги, а ваші! У мене інший бог! Жаль, не маю права назвати його ймення.

РОГВОЛОД. І без твоїх слів ясно. Твій бог — диявол. А ще — золото.

ДОБРАН. Взиваєш до моєї совісті? Марно стараєшся. Я не знаю, що це таке. Чи хочеш розжалобити?

РОГВОЛОД. Ні. У злочинця і вбивці пощади не просять. Дурисвіти ти і твій князь, якого називаєш каганом! Геть з мого терему!

ДОБРАН. Зараз! Тільки зажди хвилинку! Спочатку я тобі відріжу вуха, потім ніс, а тоді вирву твоє серце! *(Розмахує кинджалом перед лицем Рогволода.)*

РОГВОЛОД. Та ти душогуб! Головоріз!

ДОБРАН. Ги-ги! Ага, боїшся?! Тремтиш?! Це мені подобається!

РОГВОЛОД. Який же ти нищий духом! Мерзота! Нікчема!

ДОБРАН. Як же я тебе ненавиджу! *(Криво осміхається, відступає на крок і з розвороту пронизує кинджалом Рогволода.)*

ВАРЯГ з нелюдською усмішкою заколює МИЛАНУ.

ДОБРАН *(ударяючи ногою тіло Рогволода)*. А тепер треба знайти ще двох їхніх синків. Нам не потрібні свідки. Заберемо скарби! І пустимемо з димом маєток разом з цими клятими русами! Щоб і сліду від них не лишилося. Рогніді ж скажемо, що її рідня загинула в пожежі. Для годиться ще й поспівчуваємо. Ги-ги! Ясно? Будь певен, каган щедро віддячить за таку послугу.

ДОБРАН і ВАРЯГ кинулися на пошуки синів РОГВОЛОДА. А невдовзі за сценою почулося розпачливе: «Не треба! А-а-а!».

ЗАВІСА.

ДІЯ ДРУГА

КАРТИНА ДРУГА

Прошли роки. Світлиця Рогніди у теремі. У віконце видно берег річки Либідь. Обхопивши голову руками, княгиня ридає над столом. Її втішає служниця Білуня.

БІЛУНЯ. Та годі вам побиватися, княгине. Уже вісім літ мучите себе та ридаєте на березі річки Либідь. Не варто. Така наша жіноча доля — ублажати чоловіків. І від цього нікуди подітися.

РОГНІДА. Ну, що у мене за життя: нудьгу годую, журбу сповиваю, а сум колишу. Я тут, у цьому теремі, бранка. А він там тішиться з другими жінками. Ти ж сама казала, що у нього сотні наложниць у Вишгороді, Білгороді, Берестовому. І кінця тому не видно. Налюбиться з ними, а після того всього приходить до мене і... Жах! Та хіба ж я не людина? Таке приниження! І щоразу вимагає, щоб я його роззула.

БІЛУНЯ. Заспокойтеся, княгине моя люба. Плачем серцю не допоможеш. А чому б вам і справді його не роззути? Він же ваш муж. Може б краще до вас ставився?

РОГНІДА. То не муж, який дружину не шанує. Він знає, чому я відмовляюся його роззувати. Знає! І через те біситься.

БІЛУНЯ. Княгине, мені здається, що вам пора простити його давні огріхи.

РОГНІДА. Ніколи! То не помилки, дівчино. То злочини.

БЛУНЯ. Ви йому не поступаєтеся і самі ж від того страждаєте. Ваші очі від сліз не висихають.

РОГНІДА. О дівчино! Я й рада б не плакати, однак сльози самі ллються. І так із року в рік. Я вже йому й Ізяслава народила, і Ярослава, і Мстислава, Всеволода, і двох донечок-лялечок. Та замість подяки він мене відправив сюди, подалі від Києва. А сам з дівицями бенкетує. Схоже, зумисно наді мною збиткується та принижує. Що він там ще витворює? Ти в Києві була-еш — знаєш.

БЛУНЯ. Ой, княгине, краще не розпитуйте. Люди всяке плещуть. Але ж язики без кісток. Та й навіщо вам зайвий раз серце тривожити?

РОГНІДА. Дійшли чутки, що він знеславив доньку корсунського князя.

БЛУНЯ. То все наговори. Великий князь київський не так уже й лихий, як про нього балакають.

РОГНІДА. Серцем чую, ти правдоньку від мене приховуєш. Кажі!

БЛУНЯ. Я б і рада, та боюся.

РОГНІДА. Чого страшишся?

БЛУНЯ. Якщо князь дізнається, що те з моїх уст злетіло, то мене зі світу зживе.

РОГНІДА. А якщо ти від мене приховуватимеш, я тебе прожену.

БЛУНЯ. Тільки дайте слово, що ви мене не видасте.

РОГНІДА *(накладаючи на себе Перуницю)*. Даю. Розповідай.

БІЛУНЯ. Та подейкують, князь корсунський відмовився віддати за нього доньку. Так Володимир з варягами налетів на його обійстя. Довго протистояв йому князь корсунський з дружиною. І, певно, відстояв би честь княжни. Та в його стані знайшовся зрадник Жберн — він і допоміг Володимир увірватися в терем. А далі... Гидко й розказувати.

РОГНІДА. Кажи!

БІЛУНЯ. Володимир згвалтував корсунську княжну на очах батьків, потім убив їх, а будинок спалив. А її видав заміж за того ж таки Жберна.

РОГНІДА (*приречено*). Розрахувався живим товаром... Мовляв, на боже, що мені негоже. Все повторюється... Мабуть та княжна відмовилася роззутти Володимира?

БІЛУНЯ. Горда. Не захотіла. За це й поплатилася.

РОГНІДА. Скільки лиха накоїв Володимир у цьому світі... Лелечко! Убив брата Ярополка, відібрав престол, але так і не став людиною. Він — злочинець, збоченець!

БІЛУНЯ. Ой, не кажіть так! Чого доброго, хтось підслухає та донесе, то він нас...

РОГНІДА. Мені вже боятися нічого. Якби не діти, то пірнула у Либідь. Усе остогидло! Через Володимира усі мої муки. Він — моє нещастя на цьому світі. Була б сила, то його задушила.

БІЛУНЯ. Княгине, краще мовчіть! І я нічого цього не чула. Жодного словечка! Бо я ще жити хочу.

РОГНІДА. Не бійся. Не обмовлюся.

БЛУНЯ. І не гніть свого серця. У вас же все є — не те, що в мене. Такі хороби! Діточки — як квіточки! Живіть та радійте!

РОГНІДА. Жодна птаха не співає в клітці. Навіть золотій. І запам'ятай: немає гіршої долі, як жити в неволі. Але я вирвуся з цих лабет! Вирвуся! Або загину... Ти от що, запроси до мене волхва — хочу, щоб він мою душу облегшив.

БЛУНЯ. Вже біжу, моя княгине.

БЛУНЯ вибігає. Входить ВОЛХВ, борода сива довга, костур у руці.

ВОЛХВ. Княгине, прийми мої вітання. Щось ти, голубко, змарніла, поблідли твої ланіти.

РОГНІДА. Волхве Мариборе, немає сили терпіти Володимирові знуцання. Гризе мене бажання помститися йому за все — за кривди, за зраду, за приниження, за вбивство рідні. І якщо я цього не здійсно, то покінчу з собою. Мене вивертає, коли він лізе цілуватися. Волхве, як мені далі жити з цим болем, з цією ненавистю, що в мені нуртує?

ВОЛХВ. Та хіба лише твоя душа в такому стані. Вся Русь — як пришиблена. Однак самогубство — то не сила, а слабкість. За нашою вірою — великий гріх. Так що облиш такі думки.

РОГНІДА. Знаю, що гріх. Але ж і людину убити — ще більший гріх. А мені так хочеться поквитатися з Володимиром.

ВОЛХВ. Знаєш, гріх убити порядну, добру, мудру людину. А Володимир до таких не відноситься. Його не гризе сумління, що він згубив твоїх батька й матір, те

саме зробив із родиною корсунського князя, знеславив сотні дівчат, убив навіть свого брата Ярополка. А ще увів податок на дівчат.

РОГНІДА. Що це за податок?

ВОЛХВ. Не чула? Дозволив своїм дружинникам-варягам брати викуп у громад дівчатами. Для утіх. Тисячі скалічених дівочих доль! Тисячі байстрюків! А з тих дітей Володимир готує загони безжалісних отроків.

РОГНІДА. Яке жахіття! І ніхто його спинити не може?

ВОЛХВ. Навколо нього така охорона — миша не проскоче. Хоч він уже давно заслужив на пекельну кару. А нещодавно розпорядився поставити побіля своїх палат у Києві ідолів головних слов'янських богів — Перуна, Хорса, Дажбога, Стрибога, Семаргла, Мокоші, Велеса.

РОГНІДА. То, може, отямився і вирішив повернутися до прадідівської православної віри? Хіба це погано, волхве Мариборе?

ВОЛХВ. Це можна було б вітати, але... Розумієш, біля тих ідолів він на свята став приносити людські жертви. Людей ріжуть, як баранів. На очах мирян та послів далеких.

РОГНІДА (з жахом). Як це?! Навіщо?! Адж е цього ніколи не вимагали слов'янські боги!

ВОЛХВ. У тому й заковика.

РОГНІДА. І чого він цим добивається?

ВОЛХВ. Приносячи людські жертви, прагне зне-

славити нашу прадавню православну віру та її богів. Залякати русів.

РОГНІДА. І хто ж йому порадив такі обряди?

ВОЛХВ. Та все той же хазар — його дядько Добран. Мені здається, щось лихе задумав Володимир зі своїм дядечком. Вони добиваються, аби руси відцуралися від своїх богів і прийняли чужинських.

РОГНІДА. Яких? Хіба таке можливе?

ВОЛХВ. Мені здається, Володимир надумав християнізувати Русь.

РОГНІДА. Такого не може бути! Хто його на це напумив?

ВОЛХВ. А пригадай, у кого виховувався Володимир у дитинстві.

РОГНІДА. На скільки мені відомо, у княгині Ольги.

ВОЛХВ. От-от. А княгиня Ольга прийняла грецьку віру, перебуваючи у Візантії. Щоправда, вона силком нікого не змушувала охрещуватися. Схоже, і Володимир те уподобив.

РОГНІДА. Так, але судячи з того, як Володимир себе поводить, то він від грецької віри на відстані, як земля від неба. В ньому сидить чортяка, а не вірянин.

ВОЛХВ. І напучує його на всі каверзи той таки Добран, якого невідомо за що називають Добринею. У нього доброти — як у вовка.

РОГНІДА. Навіщо це Добрану?

ВОЛХВ. Він юдей. Як я виджу, він намагається помститися Русі за те, що князь Святослав, батько Володимира, колись розгромив Хазарський каганат. А по

суті, перешкодив поширенню юдейства на наших землях. І Добран з поміччю Володимира хоче поквитатися — нав'язати нікейське християнство, прийняте знов таки юдейськими священиками.

РОГНІДА. Мені здається, волхве, що у своїх передбаченнях ти перебільшуєш загрозу.

ВОЛХВ. Тоді поясни, будь ласка, навіщо Володимир повернув жертвоприношення біля наших святинь?

РОГНІДА. Немає у мене відповіді. Але це дикість!

ВОЛХВ. Якщо ми відмовимося від рідних богів і погодимося на чужинських, то станемо рабами у загарбників, які прийдуть на наші землі.

РОГНІДА. Невже цього не розуміє Володимир? Ось він прийде, я його розпитаю.

ВОЛХВ. Що ти, княгине! Коли він зрозуміє, що ти розгадала задум його та Добрана, то знищить тебе.

РОГНІДА. Не посміє. Я мати його шістьох дітей. І не яких-небудь, а родовитих. Не рівня йому, рабичичу!

ВОЛХВ. Послухай мою пораду: не ризикуй своїм життям.

РОГНІДА *(рішуче, зі злістю)*. За всі гріхи та злочини я в'ю його! Оцим ножем! *(Підняла подушку і показала довгий мисливський ніж.)*

ВОЛХВ. Яка ти смілива! Не мав би я так говорити, але якщо тобі вдасться, ти позбавиш Русь від багатьох нещасть, що на неї чигають.

РОГНІДА. То ви не проти такого мого самосуду над нечистою силою?

ВОЛХВ. Іншого виходу я не бачу. За нашою традицією, хто не помститься особисто, за того й Бог не помститься. Тільки будь дуже обережною. Володимир — звір, нюхом чує небезпеку.

РОГНІДА. А слов'янські боги мене за це не покарають?

ВОЛХВ. Ти для цього мене покликала? Не покарають. За смерть відступників і злочинців вони не карають! І я благословляю тебе на такий подвиг. В ім'я Отця Сварога, Сина Перуна і Святого Духа Велеса! Оум!

РОГНІДА. Дякую, волхве. Ви вселили в мене рішучість і впевненість у моїй правоті!

*До світлиці вбігає семилітній синок ІЗЯСЛАВ у шоломі,
з дерев'яним мечем.*

ІЗЯСЛАВ. Мамо, я оцим мечем убив зміюку на березі Либеді. Вона сичала, звивалася, кидалася, але я її не злякався. Відсік їй голову.

РОГНІДА. Ах ти ж мій захисничок! Тільки на тебе мої сподіванки. І що б я без тебе робила?! *(Пригорнула сина.)*

ВОЛХВ. Княгине, не буду заважати вашому спілкуванню. І якщо я тобі не потрібен, піду до капища та помолюся за тебе. З нами Богиня Перемоги Слава! Правда, багатирю? *(І покуйовдив волосся на голові хлопця.)*

ІЗЯСЛАВ. Істинно так! Я ще й Змія Горинича подолаю! Оцим мечем! *(Замахав дерев'яшкою.)*

ВОЛХВ. Авжеж. На тебе, сміливцю, надія. *(Волхв вклонився і вийшов.)*

РОГНІДА. А знаєш, сину, сьогодні в цих краях твій батько Володимир з дружиною полює на всякого звіра.

ІЗЯСЛАВ. І він завітає до нас?

РОГНІДА. Напевно. Ти за ним скучив?

ІЗЯСЛАВ. Ні, мамо.

РОГНІДА. Чому? Ти ж його так рідко бачиш.

ІЗЯСЛАВ. А він приїжджає. Кричить, бешкетує. Тебе зобижає. Мені це дуже не подобається. Мамо, хіба у всіх такі батьки шалені?

РОГНІДА. У більшості дітей батьки добродушні, дбайливі, лагідні.

ІЗЯСЛАВ. Значить, мені не повезло. Мамо, і де ти знайшла мені такого татка?

РОГНІДА (*схлипнула*). Та хто його шукав? Сам приплівся. У тебе мав бути інший батько, та... Та що тепер говорити?

ІЗЯСЛАВ. Якщо татко знову почне тебе ображати, я піду на нього з оцим мечем. І прожену його геть.

РОГНІДА. Ах ти ж мій оборонець. З тебе вийде справжній князь.

Увійшла схвильована БЛУНЯ.

БЛУНЯ. Княгине, Великий князь Володимир з дружиною прибув. Отаборилися біля Либеді.

РОГНІДА (*швидко осінила себе Перуницею*). О Вишній, захисти мене! І будь що буде. (*До Ізяслава.*) Хочеш зустрітися з батечком?

ІЗЯСЛАВ. Не хочу.

РОГНІДА. Тоді біжи до молодших братиків.

ІЗЯСЛАВ. Я і їх навчу мечем володіти. Щоб і вони могли захистити тебе.

РОГНІДА. Так-так. Згодом у мене буде ціла дружина особистих заступників. *(І до Білуни.)* Прости Великого князя. Хоч він завжди вривається без запрошення, як буря.

ІЗЯСЛАВ вибігає. БІЛУНЯ зникає за дверима.

РОГНІДА. О, Боже Дайбоже, дай мені сил і мужності здійснити задумане!

ЗАВІСА.

КАРТИНА ТРЕТЯ

Та ж світлиця РОГНІДИ. БІЛУНЯ причепурює її, поправляє та осмикує сукню. Сама ж княгиня не відводить личко від спижового люстерка. Чекають на приїзд князя ВОЛОДИМИРА.

РОГНІДА. Якась у мене посмішка неприродна, кривувата, як моя доля. Не знаю, як себе налаштувати на веселий лад.

БІЛУНЯ. А ви подумайте про щось приємне-приємне — і ваше обличчя розквітне. Наприклад, про те, як вас цілує Великий князь Володимир.

РОГНІДА. Та що ти! Якщо я це уявлю, моє лице стане таким, наче я з'їла кислюще яблуко чи гіркучу перчину.

БІЛУНЯ. Але ж ви хочете йому сподобатися? Тож маєте зустріти його з веселою усмішкою.

РОГНІДА. Звісно. Я краще уявлю свого синочка Ізяслава. Він такий ніжний, добрий. Обіцяв захищати.

БІЛУНЯ. Материн синочок.

РОГНІДА. Я б не сказала. Він хлопчик з характером. Уміє на своєму настояти. І обидчику здачі дасть. Який же він у мене розумний та мужній — справжній княжич! *(При цих слова мило усміхається.)*

БІЛУНЯ. Яка у вас ниньки мила посмішка! Отаку й збережіть до приходу Володимира.

РОГНІДА. Спробую. Тільки не знаю, що з того вийде.

БІЛУНЯ. От зараз я вас причепурю, одягну у найкращу вишиванку, начіплю разки різнобарвного намиста.

РОГНІДА. Якби ж він це цінував. Мені здається, він байдужий до краси. Він прагне лише владарювати над жінкою.

БІЛУНЯ. І все ж я вас так уберу, що він не зможе не здивуватися. Еге? Тільки усмішку утримайте на личкові.

РОГНІДА. Гаразд. Та хутенько, бо Володимир може нагрянути в будь-яку хвилину.

БІЛУНЯ *(причепурюючи)*. А давайте ми поки що на всяк випадок закриємо двері на засув, щоб князь не заскочив нас зненацька.

РОГНІДА. Не варто. Це тільки розізлить його. А мені сьогодні хочеться, щоб він був добрий, лагідний.

БІЛУНЯ. О-о, це вже слова люблячої дружини. Княгине, ви змінюєтесь прямо на очах. Аж сяєте! Давно не бачила вас такою.

РОГНІДА. Хай це буде мій останній дарунок Володимиру.

БІЛУНЯ. А за ним піде й наступний. Та так і налагодяться ваші стосунки.

РОГНІДА. Не кажи так, бо зіпсуєш мені настрої.

БІЛУНЯ. Мовчу, мовчу, як риба. Хай Всевишній вам допомагає.

Двері різко, з гуркотом відчиняються. Перед РОГНІДОЮ постає ВОЛОДИМИР у брудній одежі, напідпитку.

ВОЛОДИМИР. А ось і я! Княгине, прошу шанувати і... кохати!

РОГНІДА (*передаючи люстерко Білуні*). Ой, як я тебе зачекалася, милий! Десять разочків на ґанок вискакувала та все виглядала. Серденьком відчувала, що ти сьогодні до мене завітаєш, мій соколе.

ВОЛОДИМИР (*здивовано*). Давно я тебе, Гориславо, не бачив такою веселою. Чи це ти? Раніше при зустрічах була схожа на насуплену сову, а зараз... Що з тобою сталося?

РОГНІДА. Все тече, все міняється, мій ненаглядний. Останнім часом я багато про тебе думала.

ВОЛОДИМИР. І що ж гарне тобі забрело в голову?

РОГНІДА. Що ти у мене найкращий серед чоловіків у всій Русі. Сміливий, відважний — справжній витязь! І що я тебе... дуже люблю.

ВОЛОДИМИР. Ти справді змінилася. Не впізнаю тебе, Гориславо. Втім, мені приємно бачити тебе такою. Що ж подивлюся, як ти мене кохаєш.

РОГНІДА. Так тебе жодна жінка не приголубить, як я, мій місяцю ясний.

ВОЛОДИМИР. Вперше чую від тебе такі слова від того часу, як побралися.

РОГНІДА. О володарю мого серця, вибач мені за минуле.

ВОЛОДИМИР. Хоч убий мене, не впізнаю тебе. Шестеро діток ми з тобою зачали, а ти так і не спромоглася мене роззути. Так у чоботах ми й кохалися. А сьогодні роззуєш?

РОГНІДА. Роззую, мій рідненький. Роззую.

ВОЛОДИМИР. Прямо зараз?

РОГНІДА. Авжеж, радість моя.

ВОЛОДИМИР (*помічає Білуню*). Ану киш звідси! Чуєш, що княгиня каже?

БІЛУНЯ. Уже біжу. Як вона вас кохає, Великий княже!

ВОЛОДИМИР. Брись!

Білуня вибігає. Володимир увалюється на канапу, витягує перед Рогнідою ноги у довгих брудних чоботах.

РОГНІДА. З радістю роззую, мій миленький! (*З силою знімає спочатку один чобіт, потім інший. Ненароком забруднює сукню.*) Ой, вибач мене, таку незграбну.

ВОЛОДИМИР. А якби з самого початку мене роззувала, не втрапила б зараз у таку халепу.

РОГНІДА. Правду кажеш, мій любий. *(Намагається витерти бруд.)*

ВОЛОДИМИР. Не клопочись. Адже цю сукню все одно доведеться знімати. *(Потягнувся до Рогніди.)* Якщо хочеш, допоможу.

РОГНІДА. Я сама. А зараз давай я тобі ніженьки помию. *(Підносить дерев'яний таз, присідає і ретельно обмиває кожну ногу, витирає вишитим рушником.)*

ВОЛОДИМИР. Очам своїм не вірю. Невже це ти, Гориславо? Чи тебе випадково не підмінили?

РОГНІДА. Хочеш переконатися?

ВОЛОДИМИР. Звичайно. Ти ниньки така ласкава — певно, зачнемо ще одну дитинку.

РОГНІДА. А ти хіба проти, щастя моє?

ВОЛОДИМИР. Для мене головне — аби дитя було з іменитого роду. А твій рід саме такий.

РОГНІДА. Ти тільки тому до мене приїжджаєш?

ВОЛОДИМИР. Це для мене найголовніше. Для цього мене з тобою доля звела.

ВОЛОДИМИР швидко відстебнув меч, поставив у куток, зняв мисливські обладунки, підхопив на руки РОГНІДУ і поклав на канапу.

ЗАТЕМНЕННЯ

Після любоощів РОГНІДА тихо піднялася у довгій білій сорочці, потягнулася до ножа під подушкою, але остеріглася розбудити ВОЛОДИМИРА. Навишпиньки ступила в куток, повільно витягнула з піхов меч, наблизилася до сплячого ВОЛОДИМИРА, двома руками занесла над ним лезо. І вже збиралася проштрикнути ним князя, та раптом він відкрив очі, відштовхнув РОГНІДУ, вирвав зброю.

ВОЛОДИМИР. Так ось заради чого ти була така ласкава! Убити мене захотіла? Гадюка! *(Повалив на підлогу і почав бити Рогніду ногами.)* Смерть тобі! Смерть! Тепер тебе ніхто і ніщо не врятує!

РОГНІДА *(кричить від болю)*. Убий! Убий! Звільни від цієї муки! Ти з княжни перетворив мене на рабиню, на утриманку! Мене вже нудить від такого життя! Убий!

В цей час із бічних дверей вибігає ІЗЯСЛАВ з дерев'яним мечем.

ІЗЯСЛАВ. Отче, не бий маму! Прийми цей меч і проткни спочатку мою утробу, щоб я не побачив гіркої смерті матері моєї! *(Вкладає дерев'яний меч в руки батька.)* Я цим мечем зміюку вбив.

ВОЛОДИМИР *(ошелешений, сідає на канапу)*. Це ж хто тебе навчив?

ІЗЯСЛАВ. Я мамин захисник! Ясно? І не дозволю її бити! Зрозумів?

ВОЛОДИМИР. І ти проти мене?

ІЗЯСЛАВ. Я — за маму! І проти тих, хто її зобижає!

ВОЛОДИМИР. Так-так. А ти знаєш, що твоя люба матуся щойно хотіла мене справжнім мечем проткнути?

ІЗЯСЛАВ. Звідки мені знати? Але я впевнений, що вона хороша. Добрішої від неї немає у світі. Вона ні на кого руку не підніме.

ВОЛОДИМИР. А от сьогодні збиралася увігнати в мене оцей меч.

ІЗЯСЛАВ. Матусю, батько правду каже?

РОГНІДА. Правда, синку!

ІЗЯСЛАВ *(до Володимира)*. Якби мене так ображали, я б теж розправився з кривдником.

ВОЛОДИМИР *(зі злістю)*. Ти з матір'ю — одного поля ягода! Не шануєте ви мене! Чужий я вам!

РОГНІДА *(корчачись від болю на підлозі)*. Ти сам у тому винен.

ВОЛОДИМИР. Я ще й винен! Стараюсь, зі шкури лізу для вашого благополуччя! І така мені подяка — меч у груди?

РОГНІДА. Володимире, не повторюватиму при синові про всі твої кривди, яких ти завдав мені та русам. Не хочу, щоб він тебе зненавидів, а ти його. Бо в тебе вистачить гонору і з ним розправитися.

ВОЛОДИМИР. Та як смієш мені дорікати?! Все, на що ти маєш право — лише народжувати дітей! Моїх спадкоємців! Сьогодні я тебе милую! А завтра тебе судитимуть! І ти знаєш, що означає кинутися зі зброєю на князя. Так що готуйся! І одягнися в наряд Великої княгині! У всій Русі і навіть у Європі мають знати: хто підніме на мене меч, від нього й загине. Чи то смерд, чи княгиня! Хай бояться мене усі!

РОГНІДА. Нещасний, хочеш показати свою силу?

ВОЛОДИМИР. Ні! Бажаю, аби кожен рус зрозумів: закон для всіх один! І годі базікати! Готуйся! *(І звертаючись до Ізяслава.)* А з твоїм мечем, захисничку, ось що я зроблю! *(Наступає на дерев'яний меч і ламає навпіл.)* І не смій більше мені перечити! Бо в мене гострий меч!

ІЗЯСЛАВ. А я новий меч приготую! Справжній! А твого не боюся!

ВОЛОДИМИР сплюнчує і вийшов з кімнати.

РОГНІДА. Підійди, а поцілую тебе, мій сміливцю.

ІЗЯСЛАВ (*вмоцнюючись біля неї на підлозі*). Мамо, треба ковалю замовити залізний меч. І щоб до завтра він змайстрував.

РОГНІДА. Не варто, синку. Коли виростеш, тоді й придбаєш гострий-прегострий меч. Ним і битимеш злих людей. Домовилися?

ІЗЯСЛАВ. От якби я до завтра, як у казці, став багатирем!

РОГНІДА. Навіщо це тобі?

ІЗЯСЛАВ. Я б не пустив отця та його дружину у наш двір! І всіх інших розбійників! Я б їх повкидав у Либідь!

РОГНІДА. Як би ж то! А тепер біжи. Я приведу себе до ладу.

*ІЗЯСЛАВ вибігає. РОГНІДА вмивається, розчісується.
Аж тут стук у вхідні двері.*

ВОЛХВ. Це я, княгине.

РОГНІДА. Заходь, Мариборе.

ВОЛХВ. Щойно бачив, як Володимир разом з Добраном і дружиною на конях галопом помчали до Києва.

РОГНІДА (*втомлено сідаючи на канапу*). Не змогла я вбити Володимира. Кілька разів намірялася — і не змогла. Хоч знала, що злішого ворога у мене на те-

ренах усієї Русі немає. Він вчасно прокинувся, звалив мене на підлогу і несамовито побив. Усе тіло болить. Наказав готуватися до смерті. Завтра прийде з катом.

ВОЛХВ. Княгине, тобі втікати треба. Негайно. Я тебе сховаю там, де ніхто не знайде. І інші волхви допоможуть.

РОГНІДА. А як же діти? На кого я їх покину? На того виродка?

ВОЛХВ. Княгине, він тебе знищить, а дітей все одно відбере. Так що поспіши.

РОГНІДА. Ні, Мариборе. Нікуди я й з місця не зрушу. Надоїло мені таке життя. Я часом проклинаю той день, коли на світ народилася. Володимир розтопав мою душу. А хто я без душі? Мрець. Діти мене на цім світі тримають. От і сьогодні Ізяслав на мій захист кинувся на Володимира з мечем. Щоправда, з дерев'яним.

ВОЛХВ. Княгине, ти ще молода. Тобі жити й жити. Дітоньки твої не пропадуть. Якийсь час поживеш без них. Згодом повернешся. Може й Володимир отямиться, стане добріший.

РОГНІДА. Або ще жорстокіший. Чого доброго, почне силою насаджувати християнство. Він про це мріє. Та приносити людські жертви уже не язичницьким богам, а новому, чужому богу.

ВОЛХВ. Не хочеться думати про найгірше. Він же ще з глузду не з'їхав. І все ж я втретє пропоную тобі втечу від смерті.

РОГНІДА. Спасибі за турботу, Мариборе. Від долі не сховаєшся і не відкупишся.

ВОЛХВ. Воно то так, але багато залежить і від вибору.

РОГНІДА. Ще раз дякую.

ВОЛХВ. Що ж, піду до капища та проситиму рідних богів не залишати тебе в біді і відігнати подалі Мару.

РОГНІДА. Йди, Мариборе.

ЗАВІСА.

ДІЯ ТРЕТЯ

КАРТИНА ЧЕТВЕРТА

Берег річки Либідь. Гуркоче небо, наближається гроза. РОГНІДА, бліда й зосереджена, у святковому наряді, сидячи в кріслі, невпинно дивиться на потік.

РОГНІДА (*сама до себе*). Отак і моє життя протекло, як оця вода. Та й чого воно варте? Лише наруга, зневага, колотнеча. Одна розрада — дітки. І то зачаті без кохання та ласки. Хто наврочив мені таку долю? Знаю, не Жива і не Макоша, а Чорнобог в особі Володимира. Це він створив його таким жорстоким, зрадливим та безсовісним. Привів його до мене в Полоцьк. Навіщо? Чим я согрішила? О Боже Дажбоже, дай мені легкої смерті!

На передньому плані поодаль за спиною РОГНІДИ з'являються ВОЛОДИМИР і ДОБРАН. Розмовляють притишено.

ВОЛОДИМИР. Сидить моя жіночка! О, з яким задоволенням я б зніс їй голову оцим мечем! Аж руки чешуться.

ДОБРАН. Перечешуться. Треба бути мудрішим, кагане. У нас з тобою набагато більша мета, ніж розправитися з Рогнідою, — замість язичницької віри запровадити християнство на теренах усієї Русі.

ВОЛОДИМИР. Я їй не збираюся від цього відмовлятися.

ДОБРАН. Звичайно, було б краще нав'язати русам юдейську віру. Однак зараз це неможливо. Люд може збунтуватися. У русів ще в пам'яті подвиги твого названого батька Святослава, який захопив юдейську Хазарію. Нам потрібно робити усе без поспіху, тихим сапом. І християнство, засноване на нашому П'ятикнижжі, дозволить нам запрягти русів.

ВОЛОДИМИР. Щось ти не про те нині говориш. До чого тут покарання Рогніди і християнство? Княгиня заробила смертну кару і нехай розплачується.

ДОБРАН. Е-е, кагане, я б не радив поспішати з вироком.

ВОЛОДИМИР. Так як же так?! Вона замахнулася на життя моє, Великого князя! Ти, може, скажеш, щоб я її простив?

ДОБРАН. Саме до цього я тебе їй підводжу, кагане. Маєш проявити милосердя до Рогніди. Тим паче, що ти зовсім не постраждав. Он який — цілий-цілісінький, здоровий-здоровісінький!

ВОЛОДИМИР. Щось ти, дядьку, не туди хилиш. Я не прощу її! Яким я буду виглядати перед людом? Сла-

баком? Я покажу черні, що чекає тих, хто проти мене виступить чи на мене руку підніме. І перед хрещенням я повинен показати силу! Бо знаю, чимало знайдеться шибайголів, які захочуть протистояти моїй волі.

ДОБРАН. Можна й так міркувати. Та ти маєш уяснити, як покарання княгині сприймуть у Візантії, та ж таки царівна-християнка Анна, руки якої ти так домагаєшся.

ВОЛОДИМИР. І як?

ДОБРАН. Тебе вважатимуть безсердечним варваром. Для Анни, яка вихована на заповіді «Не убий!», розправа з Рогнідою неприйнятна. І в неї буде ще один вагомий привід відмовити тобі. Ти цього хочеш?

ВОЛОДИМИР. Ні. Але ж Рогніда...

ДОБРАН. Забудь. Прояви милосердя. Подбай про її дітей.

ВОЛОДИМИР. А при чому тут наші діти? Я нікому не дозволю скривдити своїх нащадків.

ДОБРАН. Я й не сумніваюся. Тобі зараз вигідно простити Рогніду. А щоб вона поблизу не мозолила тобі очі, відправ її подалі від Києва. Не треба, аби її шляхи ненароком перетнулися з Анниними.

ВОЛОДИМИР. Найкращим місцем для цього стало б потойбіччя.

ДОБРАН. Приборкай свій гонор, кагане. Відправ ти її назад у Полоцьк.

ВОЛОДИМИР. Так там же одні згарища. Мої вої все спалили.

ДОБРАН. Тоді десь недалечко від Полоцька спору-

ди для Рогніди та дітей добротне обійстя, подаруй їй ті землі.

ВОЛОДИМИР. Насміхаєшся, дядьку?

ДОБРАН. Я тобі діло раджу. Тим самим ти уб'єш кілька зайців. Анна в тобі побачить милостивого господаря. Святі отці розказуватимуть, який ти доброчесний. А люд називатиме тебе благодійником. А може й красним сонечком. Ги-ги! Чим це не приклад буде для переконання в достоїнствах нової віри? Так що помізкуй, в чому твої вигоди.

ВОЛОДИМИР. Та й хитрий же ти, дядьку!

ДОБРАН. Знаєш, інколи варто прогнутися, щоб потім ухопити недруга за горлянку.

ВОЛОДИМИР. І де тебе навчили такої мудрості.

ДОБРАН. Та де? В Хазарії, яку зруйнував твій так званий батечко, будь він тричі неладний.

ВОЛОДИМИР. Сам щойно сказав, що варто прощати давні кривди.

ДОБРАН. Чого не зробиш заради того, щоб тут створити новий Хазарський каганат.

ВОЛОДИМИР. Е-е, ні дядьку! Тут буде Русь!

ДОБРАН (*про себе вбік*). А порядки хазарські. (*І до Володимира.*) Так, мій кагане.

ВОЛОДИМИР. Краще називай мене Великим київським князем. Так і мені приємніше, і майбутній цариці Анні.

ДОБРАН (*запопадливо*). Як скаже Великий київський князь, так і буде! Слово каг..., вибач, Великого київського князя — для мене закон. То як ти, племінничку, вирішив учинити з Рогіндою?

ВОЛОДИМИР (*довго дивиться у спину Рогніди*).
От що. Для початку я її добряче пострахаю. А потім поставлю кілька умов і змушу на них погодитися.

ДОБРАН. І що то за умови, якщо не таїна?

ВОЛОДИМИР. Вона має погодитися на наше розлучення.

ДОБРАН. Неначе одруження з Рогнідою у чомусь тебе обмежувало? Скільки в тебе жінок — я й порахувати не здатен.

ВОЛОДИМИР. Що було, те було. Але після того, як прийму хрещення, я за новою вірою повинен мати одну дружину. І нею буде Анна, молода, іменита, набожна.

ДОБРАН. Мудро. А якщо Рогніда не погодиться?

ВОЛОДИМИР. Такого бути не може.

ДОБРАН. Припустимо. А яка ще умова?

ВОЛОДИМИР. Горислава має прийняти християнство.

ДОБРАН. А це тобі навіщо?

ВОЛОДИМИР. Не може ж такого бути, що діти були християнами — я їх обов'язково похрещу! — а їхня матір язичницею.

ДОБРАН. Ти вже розмірковуєш, як істинний християнин, хоч ще й не став таким. Похвально, племіннику. Що ж, іди до Рогніди, а я поспостерігаю збоку.

*ВОЛОДИМИР крадькома наближається до РОГНІДИ,
з риком змахує мечем над її головою.*

РОГНІДА (*злякано*). Ой! Здається, смерть прийшла.

ВОЛОДИМИР. Поки що це я, твій колишній муж.

РОГНІДА. А чому колишній?

ВОЛОДИМИР. Тому що я так хочу! Не гоже називати дружиною ту, яка підняла на мене меч! Хіба не так? (*І знову змахнув мечем над головою Рогніди.*)

РОГНІДА. Ми вже давно не чоловік і дружина. Залишилася одна назва.

ВОЛОДИМИР. Ха-ха! А хто вчора мені в коханні зізнавався?

РОГНІДА. Не пам'ятаю. Я таку дурницю не могла тобі нашіптувати. То, певно, одна із сотень твоїх наложниць.

ВОЛОДИМИР (*знову змахнув мечем над Рогнідою*). Ти не пам'ятатимеш тоді, коли я зігну твою голову.

РОГНІДА. Чим швидше, там краще. Годі мене мучити на цьому світі!

ВОЛОДИМИР. Встигнеш у царство Пека.

РОГНІДА. Я вже давно там. З тих пір, як пізнала тебе.

ВОЛОДИМИР. Ти повинна перед волхвом і людьми засвідчити, що ми відтепер розлучені.

РОГНІДА Я згодна.

ВОЛОДИМИР (*знову змахнув мечем над Рогнідою*). І до тебе ще буде вимога — ти маєш похреститись.

РОГНІДА. І яка тобі різниця, якою я піду на той

світ — язичницею чи християнкою? Мені вже все одно. Ти, як знову піднімеш свій меч, не промахнися. Моя шия ось тут. Бий!

ВОЛОДИМИР. Коли я почну хрестити Русь, ти повинна однією з перших зануритися у воду.

РОГНІДА. Та я хоч зараз! *(Зривається на ноги і прямує до річки.)*

ВОЛОДИМИР *(хапає її за руки)*. Навіжена! Не зараз, а тоді, коли треба буде! Коли візантійські священники прибудуть.

РОГНІДА. Володимире, ти відступник. Ти ганьбиш віру прашурів. Ти злочинець! Як я шкодую, що вчора не увігнала цей меч у твоє зрадливе серце! Як шкодую!

ВОЛОДИМИР. Таки я тебе зараз прикінчу, гадино!

В цей час до ВОЛОДИМИРА з одного боку кидається ДОБРАН, з іншого — ВОЛХВ.

ДОБРАН *(хапаючи Володимира ззаду)*. Заспокойся, княже! Не забувай про свою велику місію.

ВОЛХВ *(заступаючи собою Рогніду)*. Княже, не біснуйся! За поконами Бога Рода ти маєш шанувати жінку, яка подарувала тобі чотирьох синів і двох доньок!

ВОЛОДИМИР. Та чхати я хотів на твого Рода! І на тебе!

ВОЛХВ. Це не новина. Від тебе на інше годі й сподіватися. Ти убивця! Бо приносив людські жертви перед образами Перуна і Велеса у Київ-граді! Ти запроданець! Бо зібрався прийняти чужу віру! Більше того, нав'язати її усім русам!

ВОЛОДИМИР. І прийму! І похрещу Русь! І тебе не питатиму! А станеш на дорозі — знищу!

ВОЛХВ. І волхви Русі проклянуть тебе навіки. І не знатимеш ти щастя через свої злодіяння.

ВОЛОДИМИР. Ти, поганий волхве, думай, що говориш Великому князю київському, інакше... Інакше цей меч по тобі походить! *(Насувається на Волхва.)*

ВОЛХВ *(підіймаючи костур)*. Спинися, князю! Бо цей костур тебе зіб'є з ніг.

ВОЛОДИМИР. Ха-ха! Оця палиця?! Розсмішив!

ВОЛХВ. Це — не палиця, а жезл самого Бога блискавок Перуна.

ВОЛОДИМИР. Залякати хочеш? Нічого в тебе не вийде. Я твій жезл на тріски порубаю, а потім і тебе!

ВОЛХВ. Спинися! Бо лихо тобі буде!

ВОЛОДИМИР. Так от, щоб ти знав, я таки похрещу Русь, усім вам на зло! А твоїх волхвів посічу на капусту. І почну з тебе!

ВОЛХВ. В такому випадку отримай те, що заслужив! *(Наставив на Володимира костур, і звідти ударив яскравий промінь.)*

ВОЛОДИМИР *(падаючи)*. Ой! Убивають! Добране, рятуй!

Добран кидається ззаду до Волхва і вганяє йому ніж у спину. Волхв валиться до ніг Рогніди.

ВОЛХВ. Жаль, не встиг я тебе спопелити... *(Помирає.)*

ДОБРАН *(нахиляється до Володимира)*. Живий? Давай руку.

ВОЛОДИМИР. Та живий. Якби не ти, цей дід мене угробив би.

ДОБРАН. Тепер ти знаєш, хто найзапекліші твої вороги — волхви! Ти зможеш охрестити Русь, коли їх знищиш!

ВОЛОДИМИР. Бачу! *(Підходить до непорушного Волхва і б'є його ногами.)*

РОГНІДА. Що ти робиш, Володимире?! Припини! *(Намагається відтягнути Володимира за одягу, врешті це їй удається.)*

ДОБРАН. Добре, що цей волхв не встигнув тебе проклясти. Такі, як він, на все здатні. Вони володіють чарами, що можуть завадити здійсненню наших задумів. Нищити їх треба! Як вовків!

РОГНІДА *(кричить у бік домівлі)*. Агей, знахаря сюди! Травника! Волхв умирає! *(Схиляється над Волхвом.)*

ДОБРАН. Замовкни! Нехай конає! Його вже нічого не врятує! Я знаю, як ножем володіти. Не вперше.

РОГНІДА. Які ж ви безсердечні! Ви не люди! Ви вбивці! Жорстокі й підлі!

ВОЛОДИМИР *(витягуючи з-під Волхва костур)*. Цікаво, що ж це таке? З виду — звичайна палиця. Але ж б'є на відстані. *(Крутить туди-сюди, обмацує, врешті кидає на землю і січе мечем)*. Отак його! Отак! Щоб, чого доброго, не потрапив до рук іншого волхва.

ДОБРАН. А скільки всіляких чародійств у язичницьких капищах та храмах! І їх потрібно зруйнувати. Усі до єдиного! Інакше нам не втриматися на Русі.

ВОЛОДИМИР. Я відправлю варягів — їм, чужинцям, того добра не жаль. Розметуть, посічуть і сплять!

РОГНІДА. О Дажбоже милосердний! Не допусти поругань!

ВОДОДИМИР. Заткни пельку! *(Підійшов впритул до Рогніди.)* Забудь усіх язичницьких богів, якщо хочеш побачити своїх дітей! У тебе буде новий Бог! Той, якого я тобі призначу! Зрозуміло?

РОГНІДА. Зрозуміло. Але звідки він явиться?

ВОЛОДИМИР. З Візантії!

РОГНІДА. Ти хочеш замість відичної віри запровадити грецьку? О Свароже! Що ж це буде?

ВОЛОДИМИР. Буде рай!

РОГНІДА. Скоріше пекло. Руси не погодяться на таку віру. І буде страшна битва. Я серцем відчуваю.

ВОЛОДИМИР. А хто їх питатиме, твоїх русів? Не захочуть змиритися — отримають меч. *(Погладив руків'я.)* Я вичавлю з них не тільки слов'янських богів, а й їхні обряди, звичаї, танці та пісні.

РОГНІДА. Нещасна Русь! Що їй уготовано? І ким — власним князем. Схаменися, Володимире, доки не пізно!

ВОЛОДИМИР. Я перший прийму хрещення. Після мене — всі руси! Хто не похреститься, стане моїм кровним ворогом. А з супротивниками у мене розмова коротка. Ти знаєш.

РОГНІДА. Хіба може свій народ бути ворогом?

ВОЛОДИМИР. Так! Якщо перестане коритися волі свого повелителя!

РОГНІДА. Жахна твоя нова віра! І коли ж ти збираєшся охрестити Русь?

ВОЛОДИМИР. Скоро! Уже цього літа! Як тільки одружуся з візантійською царівною Анною!

РОГНІДА (*в'їдливо*). А на кого ж ти залишиш сотні своїх наложниць? Про себе я мовчу.

ВОЛОДИМИР (*зі сміхом*). Віддам заміж за своїх дружинників. Можу й тобі знайти достойну пару.

РОГНІДА (*іронічно*). Красно дякую. Я з тобою і нажилася, і налюбилася. Будь воно все неладне!

ВОЛОДИМИР. А чому б і ні?! Ти жінка ще молода, іменита!

РОГНІДА. Насміхайся. Хочеш ще дужче мене принизити? На біса здалися мені твої бояри! До речі, а при Анні ти знову бігатимеш до тих дівиць на побачення?

ВОЛОДИМИР. Ні! Досить! Нагулявся! За новою вірою перелюбство — то великий гріх. Ха-ха!

РОГНІДА. Ти був циніком, ним і залишився. Бідна моя Русь! (*Поривається йти*). Пусти до дітей! Бо вони пропадуть без мене.

ВОЛОДИМИР. Не помруть. І ось мій останній наказ тобі. Ти маєш беззаперечно прийняти хрещення. І ніяких відмовок! Руси мають бачити, що Велика княгиня — такою вони тебе вважають — приймає нового Бога.

РОГНІДА. Мені тепер усе одно! Прийму... Хоч диявола... Хоч Христа... Я хочу до діток! Пусти нарешті!

ВОЛОДИМИР. Що ж, повірю. Іди! І пам'ятай мій наказ! Бо другого помилування не буде! Зрозуміла?!

Рогніда кивнула і, ридуючи, поспішила до терема.

ДОБРАН. Умієш ти з жінок переконувати. Великий талант у тебе, кага... , вибач, Великий київський княже! Тепер у тебе руки розв'язані. Можеш їхати до Візантії. Сподіваюсь, царівна Анна тобі не відмовить. Ги-ги!

ВОЛОДИМИР. Думаєш так просто мені стати на один щабель із родиною візантійського імператора Костянтина Багрянородного?

ДОБРАН. Це той, хто хрестив ще княгиню Ольгу, твою названу бабку? Може й це врахують візантійці?

ВОЛОДИМИР. Якби ж то! Вони вимагають, щоб я спочатку розбив військо якогось повстанця Фоки і захистив Царград.

ДОБРАН. І ти поведеш варягів та русів? Дорого тобі коштуватиме та царівна.

ВОЛОДИМИР. То може мені відмовитися?

ДОБРАН. Що ти! Що ти! Ми маємо звільнити Русь від язичництва! За будь-яку ціну! І нікейці прославлять тебе у віках! Щодня співатимуть про твої подвиги у храмах! Заради цього нічого і нікого не жаль!

ВОЛОДИМИР. От про це я й мрію. Я бажаю, щоб зі мною рахувалися правителі Європи і Асії.

ДОБРАН. І чим швидше наступлять ті часи, тим краще. Тож вирушаймо і здобудемо в бою серце Анни!

ВОЛОДИМИР. Анна буде моєю!

В цю мить поряд у землю врізалась яскрава блискавка і ударив грім. Володимир і Добран попадали. Поряд з тілом Волхва. А блискавки і громи продовжували бити довго і потужно.

ВОЛОДИМИР. Та волхв і після смерті вогнем стріляє по нас! От наволоч!

ДОБРАН. Не здумай підніматися — уб'є наповал. А нам же треба охрестити Русь.

ВОЛОДИМИР. Блискавки — то недобрі знаки.

ДОБРАН. Тільки новий Бог порятує нас. Тільки з ним ти станеш володарем над цією землею і над поганами. А волхвів, сам бачиш, треба нищити під корінь. Щоб усі отак лежали, як оцей.

ВОЛОДИМИР. За цим діло не стане. Для такої справи у мене є загони вірних варягів-найманців. Заплачу — вони всю Русь ногами догори поставлять.

А ПЕРУН продовжував гатити блискавками у землю.

ЗАВІСА.

**22 червня 2017 (7525) року, свято Купайла,
день Літнього Сонцестояння.**

Літературно-художнє видання

Стус Віктор Іванович

«НЕ ХОЧУ РОЗЗУТИ...»

**Історія взаємин княгині Рогніди та князя Володимира
Трагедія на три дії та чотири картини**

Друкується в авторській редакції.

Технічна редакція та верстка –

Надія Бондякова

Дизайнер обкладинки –

Андрій Пилинський

Підписано до друку 31.08.2017

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний

Гарнітура Georgia.

Фіз. друк. арк. 3,0. Умовн. друк. арк. 2,79. Тираж 100 прим.

Віддруковано на поліграфічному обладнанні
у ТОВ «Форма»